

Η Αρχιτεκτονική ως Εικόνα

Πρόσληψη και αναπαράσταση της αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη

6 Νοεμβρίου 2009-31 Ιανουαρίου 2010

Η «εικόνα» της αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη, η πρόσληψη και απόδοση του αρχιτεκτονικού χώρου, πραγματικού και συμβολικού, αποκαλύπτεται στη διεθνή έκθεση **«Η Αρχιτεκτονική ως Εικόνα. Πρόσληψη και αναπαράσταση της αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη»** που παρουσιάζεται στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού από τις **6 Νοεμβρίου 2009** έως τις **31 Ιανουαρίου 2010**.

Τριάντα από τα πιο γνωστά μουσεία και συλλογές δύο ηπείρων, της Ευρώπης και της Αμερικής, δανείζουν στην έκθεση εικόνες, χειρόγραφα, αντικείμενα μικροτεχνίας και προπλάσματα κτιρίων και ναών. Από την Πινακοθήκη Τρετιάκοφ και το Κρατικό Ιστορικό Μουσείο της Μόσχας μέχρι το Θησαυροφυλάκιο του Αγίου Μάρκου στη Βενετία και από τη Συλλογή Christian Schmidt στο Μόναχο μέχρι το Μουσείο Καλών Τεχνών της Βοστώνης και το Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης στη Νέα Υόρκη, μια πληθώρα εκθεμάτων προσφέρουν μια νέα διεισδυτική ματιά στη βυζαντινή τέχνη μέσα από τις αναπαραστάσεις της αρχιτεκτονικής.

Επιστέγασμα πολυετούς ερευνητικού προγράμματος του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων και του Τμήματος Τέχνης και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Princeton, είναι η πρώτη έκθεση παγκοσμίως που εξετάζει το συγκεκριμένο θέμα. Επιχειρώντας να φέρει τον σύγχρονο θεατή πιο κοντά στο πνεύμα και τις τάσεις των καλλιτεχνών και των κτητόρων των έργων τέχνης που παρουσιάζονται, η έκθεση εξερευνά ζητήματα όπως η πνευματικότητα που διαπνέει τη βυζαντινή αρχιτεκτονική και η γεμάτη νοήματα διάσταση του χώρου, οι δισδιάστατες απεικονίσεις του πραγματικού και ο ρόλος του φαντασιακού, συμβολισμοί όπως η ουράνια ιεραρχία και η σχέση του ανθρώπου με το υπερβατικό και με το Θεό, η αναπαράσταση της Ιερουσαλήμ ως τόπου που συνδέει γη και ουρανό.

Μέσα από την έκθεση διαφαίνεται η διαχρονικότητα χαρακτηριστικών στοιχείων στον τρόπο σύλληψης και απεικόνισης της αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη, αλλά και η διαφορετική οπτική σε σχέση με την τέχνη της Δύσης και τις προσεγγίσεις των αρχών της Αναγέννησης.

Την έκθεση συνοδεύει επιστημονικός κατάλογος, όπου περιλαμβάνονται τέσσερα εισαγωγικά δοκίμια και ο κατάλογος των εκθεμάτων της έκθεσης, βιβλιογραφία και ευρετήριο. Πρόκειται για μια έκδοση που απευθύνεται τόσο στον επιστήμονα όσο και στον ενδιαφερόμενο αναγνώστη, προσφέροντας ένα πανόραμα αρχιτεκτονικών απεικονίσεων στη βυζαντινή τέχνη.

Μετά την ολοκλήρωσή της στη Θεσσαλονίκη, η έκθεση θα παρουσιαστεί στο Μουσείο Τέχνης του Πανεπιστημίου του Princeton.

Ταυτότητα της έκθεσης

Η έκθεση συνδιοργανώνεται από το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων και το Μουσείο Τέχνης του Πανεπιστημίου του Princeton. Επιμελήτρια της έκθεσης και του επιστημονικού καταλόγου που τη συνοδεύει είναι η δρ. Ε. Χατζητρύφωνος, προϊσταμένη ε.τ. του Τμήματος Προώθησης Επιστημονικών Ερευνών του Ε.Κ.Β.Μ.Μ. Τη γενική εποπτεία της έκθεσης στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού είχαν η Δρ. Α. Τούρτα, διευθύντρια του Ε.Κ.Β.Μ.Μ. και διευθύντρια ε.τ. του Μ.Β.Π. και ο Δ. Ναλπάντης, αναπληρωτής διευθυντής του Μ.Β.Π.

Διευθυντές του ερευνητικού προγράμματος ήταν ο καθηγητής του Τμήματος Τέχνης και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Princeton S. Curyć και η Ε. Κουρκουτίδου- Νικολαΐδου, πρώην διευθύντρια του Ε.Κ.Β.Μ.Μ. και ε.τ. διευθύντρια του Μ.Β.Π. και έφορος αρχαιοτήτων. Μέλη της συντονιστικής επιτροπής του προγράμματος στη Θεσσαλονίκη ήταν ο καθηγητής Ν. Ζίας, πρόεδρος του Δ.Σ. του Ε.Κ.Β.Μ.Μ., η Ε. Κουρκουτίδου- Νικολαΐδου, ο καθηγητής Ν. Νικονάνος και η δρ. Α. Τούρτα. Τα μέλη της αντίστοιχης ερευνητικής επιτροπής ήταν ο καθηγητής Γ. Λάββας, μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, ως πρόεδρος (έως το 2006, οπότε και απεβίωσε), η Ε. Κουρκουτίδου- Νικολαΐδου, και η δρ. Ε. Χατζητρύφωνος.

Τη μουσειολογική μελέτη και τον προγραμματισμό της έκθεσης ανέλαβε η ερευνητική επιτροπή, ενώ υπεύθυνος για την επικοινωνία και τον συντονισμό της μεταφοράς και ασφάλισης των εκθεμάτων ήταν ο αρχαιολόγος Γ. Ασπιώτης. Την ευθύνη του μουσειολογικού σχεδιασμού και της εφαρμογής του είχε η καλλιτέχνης πλαστικών τεχνών Α. Λυμπέρη. Το δημιουργικό του εποπτικού και πληροφοριακού υλικού οφείλεται στον αρχιτέκτονα Δ. Βλάχο.

Το ερευνητικό πρόγραμμα

Το ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο εργασίας «Η αρχιτεκτονική ως θέμα στη βυζαντινή τέχνη» φιλοδοξεί να ανοίξει νέες κατευθύνσεις στην έρευνα της βυζαντινής τέχνης. Στόχος του προγράμματος ήταν η κατανόηση της σημασίας της αρχιτεκτονικής απεικόνισης στο πλαίσιο της βυζαντινής τέχνης, με κύριους άξονες την έρευνα, την πραγματοποίηση έκθεσης αρχικά στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και κατόπιν στο Μουσείο Τέχνης του Πανεπιστημίου του Princeton, την έκδοση επιστημονικού καταλόγου, καθώς και τη διοργάνωση συνεδρίου.

Στο πλαίσιο αυτό διερευνήθηκαν τόσο τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των αρχιτεκτονημάτων όσο και η έννοια του χώρου, λαμβάνοντας υπόψη τον συμβολισμό του βυζαντινού ναού ως αντανάκλαση της ουράνιας τάξης και ιεραρχίας, αλλά και άλλες διαστάσεις που χαρακτηρίζουν γενικότερα την αρχιτεκτονική. Μια άλλη πλευρά της έρευνας κάλυψε τον συμβολισμό στην απεικόνιση του “πραγματικού”, του “φανταστικού” και του “πνευματικού”.

Το πεδίο της έρευνας του προγράμματος περιέλαβε ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, εικόνες, εικονογραφημένα χειρόγραφα, χαρακτηριστικά, λίθινα ανάγλυφα και μεταλλικά αντικείμενα, ελεφαντοστέινα, κεραμικά και νομίσματα, καθώς και τρισδιάστατα αντικείμενα όπως προπλάσματα εκκλησιών, λειτουργικά σκεύη και λειψανοθήκες με τη μορφή αρχιτεκτονικών κατασκευών. Μετά από ενδελεχή έρευνα, επελέγησαν και καταγράφηκαν εκατοντάδες αναπαραστάσεις.

Με την παρουσίαση της έκθεσης **«Η Αρχιτεκτονική ως Εικόνα. Πρόσληψη και αναπαράσταση της αρχιτεκτονικής στη βυζαντινή τέχνη»** στο ευρύτερο κοινό, στην Ευρώπη και την Αμερική, στόχος αυτού του πρωτότυπου διεθνούς εγχειρήματος είναι η συμβολή στην καλύτερη κατανόηση της κληρονομιάς του βυζαντινού πολιτισμού, η ανταλλαγή νέων ιδεών και η ενθάρρυνση του περαιτέρω διαλόγου.